

ZIELEŃ MIEJSKA JAKO WIELOFUNKCYJNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA NA PRZYKŁADZIE PARKU ŚLĄSKIEGO

Agnieszka Chojecka

Śląski Urząd Wojewódzki – Silesian Voivodeship Office, ul. Jagiellońska 25, 40-032 Katowice
Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Śląski – Department of Social Studies, Silesian University,
ul. Bankowa 11, 40-007 Katowice, e-mail: chojecka1@op.pl

Streszczenie. Miasto to przestrzeń publiczna, zamieszkiwana przez coraz większą ilość osób. Dawniej wraz ze wzrostem liczby mieszkańców miasta stawały się obszarami przemysłowymi, a obecnie obszary te ulegają rekultywacji. Współczesne społeczeństwo zdaje sobie sprawę z korzyści jakie dają tereny zielone w miastach. Dlatego przestrzeń publiczna ulega ciągłym przeobrażeniom polegającym na polepszeniu życia społeczeństwa. W pracy zostanie zanalizowany Park Śląski pod kątem wielofunkcyjnej i zmieniającej się przestrzeni publicznej.

Słowa kluczowe: tereny zieleni miejskiej, przestrzeń publiczna, miasto, park, rewitalizacja

Miasto „jest specyficznym układem przestrzennym, w którym warunki życia ludzi wynikają ze sposobu zarówno zorganizowania życia, jak i ukształtowania przestrzeni miejskiej...”¹. Można przyjąć, że miasto składa się z dużej ilości terenów zabudowanych, składających się z budynków, ulic, dróg, bloków mieszkalnych wraz z dużym skupiskiem ludzi. Natomiast jedna z definicji brzmi:

miasto jest systemem złożonym z dwóch organicznie powiązanych, współdziałających na zasadzie sprzężeń zwrotnych, lecz autonomicznych podsystemów – urbanistycznego i społecznego...².

W definicji tej wyróżniamy dwa istotne elementy mianowicie, „od tysięcy zatem człowiek świadomie przekształcał otaczającą go przestrzeń”³ i wzajemne oddziaływanie tych podsystemów (urbanistyczny i społeczny). Podsystem urbanistyczny to materialne i naturalne elementy wytworzone świadomie lub nieświadomie przez człowieka, budujące strukturę przestrzenną miasta, a podsystem społeczny to użytkownicy miasta. Użytkownikami miasta są zarówno jego mieszkańcy, jak i turyści.

¹ K. Czekaj, J. Wódcz, *Miasto – ekologia społeczna – patologia społeczna*, Prace Nauk. Uniw. Śląskiego, Katowice, 1991, nr 1241, s. 7.

² A. Wallis, *Socjologia przestrzeni*, Niezależna Ofic. Wyd., Warszawa 1990, s. 45.

³ M. Borys, *Gospodarka i polityka przestrzenna*, WSSE, Warszawa, 2008, s. 14.

Z definicji tej wynika, że wzajemna relacja podsystemu urbanistycznego i społecznego zachodzi cały czas, gdyż kiedyś miastem była „gmina, mury, bramy i wieże, własna władza i własne prawa”⁴, a obecnie powstają duże aglomeracje miejskie. Jednakże

w miarę wzrostu liczby ludności, wzrostu urbanizacji, rozwoju techniki, zachodzących przemian gospodarczych, społecznych i politycznych ingerencja ta intensyfikowała się, powodując występowanie zarówno dodatnich jak i ujemnych skutków⁵.

Rozwijająca się aglomeracja miejska i przekroczenie pewnego pułapu ilości osób zamieszkałych w miastach mocno oddziałuje na lokalny ekosystem, a z „czasem efekty tej działalności bywały drastyczne, doprowadzając do dewastacji wartości naturalnych. Zjawiska takie zaczęły występować równolegle ze wzrostem uprzemysłowienia”⁶ oraz „wraz z rozrostem miast i ich niesamowicie szybkim, ale i jednocześnie chaotycznym rozwojem, roślinność ustępowała miejsca nowym funkcjom...”⁷. Ewolucja taka doprowadziła do degradacji środowiska w miastach, a tym samym zniszczeń w środowisku naturalnym. Społeczeństwo jest świadome, że przyroda otaczająca człowieka jest potrzebna podobnie jak inne czynniki stanowiące o naszej egzystencji. Jesteśmy nieodłączną częścią przyrody od początków dziejów człowieka, a negatywne oddziaływanie na przyrodę wpływa negatywnie na społeczeństwo. Istotne jest, aby ludzie zaczęli zdawać sobie sprawę ze wzajemnej zależności, a tym samym uświadomili sobie konsekwencje z negatywnego oddziaływania na środowisko otaczające.

Wzrost aglomeracji miejskiej powoduje, że przybywa terenów zabudowanych, a znikają tereny zielone, a tym samym powstaje „potrzeba świadomego gospodarowania przestrzenią [...] w skupiskach miejskich”⁸. Miejskie tereny zieleni stanowią jeden z elementów przestrzeni publicznych miasta, ponieważ

od kiedy istnieją miasta, przestrzeń publiczna jest ich nieodłącznym składnikiem. Place, ulice, bulwary, promenady, skwery i parki stanowią nie tylko szkielet komunikacyjny i rekreacyjny miasta, ale też scenę miejskiego życia, po której poruszają się jego uczestnicy⁹.

Wyróżnia się kilka rodzajów terenów zieleni miejskiej, w tym m.in. parki, które pełnią funkcję rekreacyjną, wypoczynkową, estetyczną. Dlatego tereny zieleni miejskiej w zagospodarowaniu przestrzeni publicznej pełnią istotny elementem, gdyż zwiększają atrakcyjność miasta i podwyższają poziom życia społeczeństwa. Zasadniczym celem pracy jest analiza terenów zieleni jako wielofunkcyjnej przestrzeni miejskiej na przykładzie Parku Śląskiego. Zakres pracy

⁴ A. Wallis, *op. cit.*, s. 166.

⁵ M. Borys, *op.cit.*, s. 14.

⁶ *Ibidem*.

⁷ R. Ropela, Ł. Grzesiak, P. Łopatka, *Zieleń – zapomniany wymiar gospodarki przestrzennej?*, ABRYS Sp. z o.o., Wyd. Komunalne, Przegląd Komunalny, 2009, nr 8, s. 1.

⁸ M. Borys, *op. cit.*, s. 10.

⁹ A. Kowalewska, *Przestrzeń publiczna – wspólne dobro mieszkańców*, www.zielonewiadomosci.pl, 20.11.2011.

obejmuje teren Parku Śląskiego. Natomiast hipoteza pracy brzmi: parki wpływają na atrakcyjność miast i pełnią szczególną rolę w życiu społeczności miejskiej. Wybrano Park Śląski jako przedmiot analizy, gdyż jest to teren przemysłowy, który zrewitalizowano i pełni funkcję zieleni miejskiej.

Przez teren zieleni miejskiej należy rozumieć

zespoły roślinności spełniające cele wypoczynkowe, zdrowotne i estetyczne, a w szczególności: parki, zieleńce, zieleń na placach, ulicach, zieleń izolacyjna i pracownicze ogrody działkowe¹⁰.

Natomiast przestrzeń publiczna to

obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy¹¹.

Z obu definicji wynika, że zieleń miejska pełni ważny element struktury miasta, jako przestrzeni publicznej, a „sposób zagospodarowania przestrzeni w dużej mierze decyduje o jakości naszego życia w mieście”¹².

Ponadto obszary te służą poprawy jakości życia zarówno społeczności, jak i miasta stają się atrakcyjniejsze, gdyż

niezależnie od tego, jak kolorowe i zróżnicowane będą budynki, jeśli nie będą one w stanie zaferować możliwości kontaktów międzyludzkich, to pozostaną nudne i monotonne¹³.

Poza tym

właśnie egalitaryzm przestrzeni publicznej stanowi o jej wyjątkowej wartości dla społeczności miasta, którego zabudowę stanowią obiekty o różnych funkcjach i przeznaczeniu, a zatem i o różnym stopniu dostępności¹⁴.

Oprócz tego sama społeczność zamieszkująca miasta oczekuje od tych obszarów „takich cech jak komfort, wygoda, relaks, różne możliwości angażowania się w to, co dzieje się dookoła, nowe doznania itp.”¹⁵.

Tereny zieleni miejskiej to „tereny niezabudowane wewnątrz miasta zajęte przez starannie zaplanowane lub naturalne zespoły roślinne. Nieistotne jest ich przeznaczenie, ani kto jest ich właścicielem”¹⁶. Tereny zieleni miejskiej służą mieszkańcom miast do wypoczynku, uprawiania sportów i do spędzania wolnego czasu w dowolny sposób,

¹⁰ Ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska, art. 3 ust. 15.

¹¹ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, art. 2 pkt. 6.

¹² A. Kowalewska, *op. cit.*

¹³ P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczak, *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wyd. Urbani-sta, Gdańsk, 2010, s. 7.

¹⁴ A. Kowalewska, *op. cit.*

¹⁵ P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczak, *op. cit.*, s. 9.

¹⁶ <http://www.zarzadcy.com.pl>, *jak utrzymać zieleń w dużym mieście*.

ale mają również charakter ekologiczny, prozdrowotny (chronią przed szkodliwymi pyłami czy wytwarzają tlen), wpływają na złagodzenie lub eliminację uciążliwości życia w mieście oraz wprowadzają ład społeczny¹⁷.

Stanowią integralną częścią planu miasta.

Świadome gospodarowanie w przestrzeni o szerokim zasięgu występuje zarówno w czasach dawno wymarłych kultur, jak i w obrębie naszej kultury aż do czasów nam współczesnych. Obecnie należą do świadomego kształtowania przestrzeni miejskiej i czym więcej zieleni w mieście, tym bardziej staje się ono atrakcyjniejsze¹⁸.

Powoduje to, że istotnym staje się odpowiednio zaprojektowana zieleń miejska otaczająca budynki. Układy zieleni wpływają na jakość i stan życia mieszkańców miast oraz stanowią „enklawę spokoju i harmonii w naszym codziennym, zabieganym życiu”¹⁹. Dlatego

celem planowania przestrzennego jest przekształcanie struktury przestrzennej obszarów, stosownie do potrzeb społecznych i gospodarczych, przy maksymalnym zachowaniu istniejących warunków, walorów i zasobów przyrodniczych²⁰.

Istnieje wiele klasyfikacji terenów zieleni miejskiej. Generalnie można przyjmując podział ze względu na pełniące przez nią funkcję, zagospodarowanie i teren. Zgodnie z tymi kryteriami zieleń miejska dzieli się na: parki, zieleńce, obiekty sportowe, ogrody, zieleń cmentarną, zieleń uliczną, zieleń ochronną, lasy komunalne, ogrody działkowe, trawniki, jak również zieleń naturalną. Są to obszary uwzględnione w zagospodarowaniu przestrzennym. Tereny zieleni miejskiej wraz z pozostałymi elementami miasta współtworzą cały obraz miasta i pełnią

funkcje w kształtowaniu przestrzeni miejskiej, zwłaszcza dużych miast i ich otoczenia. Wpływają one na stan zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka, ponieważ są miejscem aktywnego wypoczynku i regeneracji psychicznej mieszkańców. Ciągły system stwarza ponadto możliwość przeprowadzenia tras rowerowych i ciągów spacerowych w otoczeniu przyrody. Pełnią funkcję klimatotwórczą i sanitarną, jako obszary regeneracji i wymiany powietrza oraz pasma sterujące przepływem mas powietrza. Podnoszą walory estetyczne przestrzeni miejskiej jako element kraj obrazotwórczy²¹.

Park jest najstarszą świadomą formą zieleni miejskiej, zaprojektowaną i stworzoną przez człowieka.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ M. Borys, *op. cit.*, s. 11.

¹⁹ <http://www.zzm.katowice.pl>, *Parki to płuca miasta!!!*

²⁰ B. Szulczewka, *Ekologia miasta: teoria i praktyka*, T. Chmielewski (red), *Problemy ekologii krajobrazu*, Wyd. Print 6, 2008, t. 21, s. 76.

²¹ B. Degórska, *Planowanie terenów otwartych w nowej przestrzeni miejskiej (na przykładzie strefy podmiejskiej Warszawy)*, [w:] M. Kistowski (red.) *Studia ekologiczno-krajobrazowe w programowaniu rozwoju zrównoważonego. Przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską*, Uniw. Gdański, Gdańsk, 2004, s. 142.

Dobry park, to park atrakcyjny dla wszystkich ludzi bez względu na wiek i status społeczny [...]. Park powinien stanowić przestrzeń do eksploracji przyrodniczej, szczególnie dla eksploatacji dziecięcej. Ma ona znaczenie poznawcze i ogólnorozwojowe²².

Park jako rodzaj zieleni miejskiej spełnia cechy przestrzeni publicznej, gdyż poprzez sposób swojego urządzenia oraz lokalizację w strukturze urbanistycznej – jest przeznaczony na potrzeby realizacji bezpośrednich kontaktów pomiędzy uczestnikami życia społecznego oraz inne potrzeby społeczne korzystających z niego zbiorowości, pozostając jednocześnie fizycznie dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób. Fizyczna dostępność przestrzeni może być ograniczana czasowo z uwagi na kwestie bezpieczeństwa bądź sposób organizacji jej wykorzystania²³.

Co jest zgodne z tym, że

aby przestrzeń nabrała charakteru publicznego, musi być wypełniona użytkownikami, którzy będą wykorzystywali ją w sposób świadomy i trwały [...] trwały, czyli [...] czas dłuższy niż wystarczający na samo przejście pomiędzy dwoma punktami²⁴.

Jak również

przestrzeń publiczna to miejsce spotkań o różnym charakterze: formalnym i nieformalnym, grupowymi i indywidualnym. Co bardzo ważne, przestrzeń publiczną cechuje równy dostęp dla wszystkich bez wyjątku²⁵.

A więc park to zieleni miejska zawierająca cechy przestrzeni publicznej. Poza tym park

jako podstawowa jednostka zieleni miejskiej, jest obszarem rekreacji, a zatem miejscem odnowy sił fizycznych i psychicznych dla mieszkańców miasta. Zwykle teren parku miejskiego ma uporządkowaną strukturę przestrzenną²⁶,

a jego powierzchnia powinna przekraczać 5 ha. Taka powierzchnia parku, czy też większa pozwala właściwie zagospodarować przestrzeń oraz spełniać funkcje ogólnie miejskie parku.

Przykładem zieleni miejskiej jako wielofunkcyjnej przestrzeni publicznej w województwie śląskim jest Park Śląski, gdyż zawiera elementy przestrzeni publicznej oraz rodzajem zieleni miejskiej. Park ten stał się przedmiotem analizy, gdyż zawiera w sobie kilka istotnych elementów: jest terenem zrewitalizowanym, jest zaliczany do terenów zieleni, pełni wiele funkcji.

Województwo śląskie to region wybitnie przemysłowy. Zdecydowały o tym duże zasoby węgla kamiennego, cynku i ołowiu. Struktura społeczno-gospodar-

²² P. Wolski, *Współczesny miejski park w Europie*, www.slaskie.pl, s. 6 .

²³ P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczak (red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wyd. Urbanista, Gdańsk, 2010, s. 10.

²⁴ K. Bierwiazzonek, B. Lewicka, T. Nawrocki, *Rynki, malle i cmentarze. Przestrzeń publiczna miast śląskich w ujęciu socjologicznym*, Zakład Wyd. Nomos, Kraków, 2012, s. 155.

²⁵ A. Kowalewska, *Przestrzeń publiczna – wspólne dobro mieszkańców*, www.zielonewiadomosci.pl, 20.11.2011.

²⁶ P. Jezioro, *Wpływ roślinności na warunki bioklimatyczne parków miejskich*, R. Twardoszka, P. Jezioro (red.), *Prace Geograficzne*, z. 120, Kraków 2008, s. 39.

cza zaczęła się kształtować u progu XIX w. i do tej pory Śląsk jest kojarzony przede wszystkim z przemysłem energetyczno-surowcowym i metalowym²⁷. Taki rozwój doprowadził do występowania licznych problemów ze środowiskiem, a „poważnym problemem regionu jest znaczna degradacja środowiska naturalnego oraz duża powierzchnia zdegradowanych terenów poprzemysłowych”²⁸. Niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym powstają we wszystkich jego elementach i wymagają odpowiedniej polityki ekologicznej.

„Region Górnego Śląska jest obszarem największego w naszym kraju skupienia przemysłu ciężkiego i wydobywczego”²⁹, a „województwo katowickie przez wiele lat było miejscem, gdzie koncentrowały się inwestycje produkcyjne, mieszkaniowe oraz infrastrukturalne”³⁰. Powstawały miasta przemysłowe i

taki charakter ma większość miast wchodzących w skład Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Nawet w ich centrach występują wielkie zakłady przemysłowe, widać szyby kopalniane, a na ulicach spotyka się robotników w ubraniach roboczych³¹.

Wiadome jest,

że środowisko na Górnym Śląsku jest zniszczone wieloletnią eksploatacją górniczą i przemysłową [...] jest jednak również faktem, że zagrożenia te maleją, a stan środowiska poprawia się³².

I tak w roku 1951 zaczął powstawać na terenie przemysłowym Park Śląski.

Park Śląski, a do niedawna funkcjonujący pod nazwą Wojewódzki Park Kultury i Wypoczynku imienia generała Jerzego Ziętka, zpowstał na niezagospodarowanych terenach miast Chorzowa i Katowic. Park Śląski to zielone płuca Górnego Śląska. Zaliczany jest do największych parków miejskich w Europie. Dawniej teren parku

był ogromny i przerażający. Pokryty w 75 proc. hałdami, pogórnymi odpadami, bagnami i wysypiskami. Ten księżycowy krajobraz szybko przeobraził się w ponad 600 ha łąk, lasów, ogrodów, skupisk nietypowych gatunków roślin i zwierząt. Tak powstał jeden z największych parków miejskich w Europie³³.

Obecnie park usytuowany jest na granicy trzech miast, tj. Chorzowa, Katowic i Siemianowic Śląskich.

W 1951 roku ruszyła budowa parku, która w założeniach miała być próbą przywrócenia życia środowisku zdewastowanemu przez przemysł. To się udało. Z miejsca, które często opisywano używając sformułowania „księżycowy krajobraz” stało się „zieloną wyspą” w centrum wielkiego przemysłu³⁴.

²⁷ G. Gorzelak, M. Kozak, A. Płoszaj, M. Smeńkowski, *Charakterystyka Polskich Województw 1999–2004*, Warszawa 2006, s. 54.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ J. Wódz (red.), *Problemy świadomości ekologicznej*, Śląski Inst. Nauk., Katowice 1990, s. 7.

³⁰ B. Jałowicki, M. S. Szczepański, G. Gorzelak, *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej*, J. Popławska-Mszycyca (red.), Śląskie Wyd. Nauk. WSSZiNS im. Ks. Emila Szramka, Tychy 2007, s. 269.

³¹ K. Czekaj, J. Wódz, *op. cit.*, nr 1241, s. 12.

³² B. Jałowicki, M. S. Szczepański, G. Gorzelak, *op. cit.*, s. 269.

³³ <http://www2.wpkiw.com.pl/wpkiw/historia.html>.

³⁴ <http://www2.wpkiw.com.pl>, *op. cit.*

Rys. 1. Mapa Parku Śląskiego
Fig. 1. Map Silesian Park

Rys. 2. Obiekty Parku Śląskiego
Fig. 2. Silesian Park facilities

Obecnie z atrakcyjności Parku Śląskiego korzysta społeczność zamieszkująca okolice parku (rys. 1), jak i przyjezdna. Ten ogromny teren zieleni miejskiej jest ogólnie dostępny, każdy może korzystać z atrakcji i czerpać przyjemność z otaczającej zieleni (rys. 4). Ponadto nie ma wyznaczonych godzin użytkowania, jedynie należy zachowywać się z godnie z regulaminem porządkowym parku oraz normami społecznymi. Park ten oferuje mieszkańcom wypoczynek na łonie natury, aktywną formę rekreacji, dzięki dużym przestrzeniom terenów zielonych oraz obiektów zlokalizowanych na terenie parku, takich jak: ogród zoologiczny, wesołe miasteczko, planetarium, kąpielisko, pawilony wystawiennicze, ogród japoński i ogród bylinowy, rosarium, Górnośląski Park Etnograficzny ze skansenem i muzeum chleba, rowerowy tor zjazdowy, Śląski Park Linowy, korty tenisowe, stadiony, ośrodek harcerski, alpinarium, galeria rzeźb (rys. 2). Ponadto w Parku Śląskim mieszczą się liczne kawiarnie i restauracje, umożliwiające spotkania i organizowania większych przyjęć. W parku wyznaczone są ścieżki i trasy do spacerowania, jak trasy rowerowe. Tereny te pełnią wiele funkcji, które spełniają potrzeby mieszkańców miasta, jak i przyjezdnych. Ponadto istotnym elementem parków jest ich rozmieszczenie i ogólnodostępność dla mieszkańców miast. Przestrzeń Parku Śląskiego ulega zmianom. Przybywa nowych obiektów dostarczających współczesnych atrakcji i zaspokajających potrzeby ludzi. Z Parku korzystają okoliczni mieszkańcy, jak i przyjezdni ludzie.

Na spacerzy przychodzą tu nie tylko mieszkańcy dzielnic przylegających do parku, takich jak Tysiąclecie, Wełnowiec i Dąb, ale również z innych części miasta. Utrzymanie i rozwój parku będzie jednym z najważniejszych zadań miasta³⁵.

Rys. 3. Osiedle 1000-lecia za parkiem

Fig. 3. Settlement 1000 years the view from the park

³⁵ P. Jedlecki, *Kandydat PO: Marszałku oddaj WPKiW Katowicom!*, Gazeta.pl, Katowice, 19.09.2010.

Rys. 4. Park Śląski – widok z lotu ptaka

Fig. 4. Silesian Park – aerial map

Turyści korzystają głównie z atrakcji oferowanych przez zoo, wesołe miasteczko, skansen, planetarium, stadiony, kąpielisko. Natomiast stali użytkownicy korzystają z całej palety oferowanych atrakcji zapewniających wypoczynek po całodzienniej pracy, czy nauce. Spacerujemy, jeździmy na rowerach czy rolkach, przysiadamy na ławeczkach, dzieci bawią się na placach zabaw, korzystamy z kawiarni czy pubów, w których można zjeść czy napić się.

Rys. 5. Osiedle 1000-lecia – widok z góry

Fig. 5. Settlement 1000 years – the view from the top

Rys. 6. Osiedle 1000-lecia – wejście do parku

Fig. 6. settlement 1000 years – the entrance to the park

Ponadto Park Śląski przyczynia się do poprawy jakości życia i atrakcyjności miast przyległych (rys. 3). Zmniejsza poziom zanieczyszczenia powietrza, zmniejsza hałas jak i poprawia estetykę miast (rys. 5, 6). Zieleń miejska pełni funkcje „użytkowe i estetyczne, kulturowe i rekreacyjne oraz biologiczne”³⁶, tak i Park Śląski pełni w życiu społeczeństwa funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe, edukacyjne czy sportowe, ekologiczne i estetyczne. Dzięki niemu mieszkańcy okolicznych miast, jak i przyjezdni korzystają z pełnionej funkcji. Ponadto poprawia jakość środowiska miejskiego, gdyż nie żyje się tylko pomiędzy kamiennymi budynkami. Umożliwia spotkania ludzi w różnym wieku począwszy od maluchów, a skończywszy na starszych osobach oraz umożliwia nawiązywanie nowych. Parki Śląski umożliwiającym również organizowanie imprez artystycznych czy edukacyjnych, jak również umożliwia rodzinne lub towarzyskie grillowanie.

Społeczeństwo ma możliwość kształtowania swojego otoczenia i wpływania po przez ekologiczne zachowania. Istotne jest racjonalne korzystanie z walorów dostarczanych przez Park Śląski zarówno przez stałych użytkowników, jak i przyjezdnych, ponieważ jako zieleń miejska wchodzi „w skład niezwykle istotnego dla ludzi, środowiska, które powinno otoczyć się szczególną opieką i troską”³⁷. Park Śląski podwyższa atrakcyjność miast przyległych, czego dowodem jest ciągle rozbudowujące się osiedle 1000-lecia, co zgodne jest z raportem „ONZ (Trends in Sustainable Development, United Nations, New York 2006) w roku 2007, po raz pierwszy w historii globalnej, więcej ludzi będzie zamiesz-

³⁶ M. Borys, *op. cit.*, s. 34.

³⁷ <http://www.zarzadcy.com.pl>, *jak utrzymać zieleń w dużym mieście*.

kiwać tereny miejskie, zurbanizowane, niż tereny poza nimi”³⁸. Dlatego wobec Parku Śląskiego rodzi się potrzeba ochrony oraz racjonalnego wykorzystania jego powierzchni. Park Śląski jest terenem przemysłowym, który został bardzo dobrze wykorzystany i zaplanowany. Ponadto spełnia wiele funkcji istotnych dla społeczeństwa i jest dowodem na to, że istnieje możliwość rewitalizacji terenów przemysłowych w sposób konstruktywny. Projektując park lub przekształcając już istniejący,

należy pamiętać o jego czterech głównych funkcjach społecznych:

- zapewnieniu kontaktu z przyrodą;
- zaspokajaniu potrzeb ruchu
- umożliwieniu kontaktu z innym.

[...] Istotne jest, w przypadku parku chorzowskiego, zachowanie wielu miejsc charakterystycznych, które będą nie tylko przypominały starszym użytkownikom lata młodości, ale także dawały świadectwo jego historii³⁹.

W parku łatwiej znaleźć kontakt z naturą, łatwiej uciec od zgiełku miasta. No i przede wszystkim można w nim robić wiele rzeczy, a nie tylko spacerować. Pozwala na jazdę rolnkami, hulajnogami, rowerami, nartami w okresie zimowych. Park to nie tylko miejsce nieformalnych spotkań, zakątek relaksu i medytacji, ale także atrakcje dla wszystkich jego użytkowników, rozrywka dla bardziej i mniej wymagających, dla młodszych i starszych, kultura we wszystkich tego słowa odmianach. Są tu puby, kawiarnie, restauracje. Stawy i jeziora oferują możliwość skorzystania z łodzi, kajaków. Są plaże i baseny, są lodowiska. Miasto prawdziwie żyje dopiero w wielkim parku, gdyż „park jest miejscem, które ułatwia oderwanie się od rzeczywistości. Ucieczka od rzeczywistości jest także naszą potrzebą. Takie przejściowe stany eskapizmu bliskie są każdemu”⁴⁰.

Z powyższej analizy wynika, że potwierdza się wcześniejsza hipoteza brzmiąca, że parki wpływają pozytywnie na atrakcyjność miast i pełnią szczególną rolę w życiu społeczności miejskiej. Przeznaczone są do spacerów, do wypoczynku biernego, jak i aktywnego. W parkach mieszczą się obiekty sportowe, rozrywkowe, a także widowiskowe. Ponadto są podstawowymi jednostkami zieleni miejskiej, i które

są najczęściej ogólnodostępne i spełniają funkcje wypoczynkowe, rekreacyjne, zdrowotne i estetyczne. Przyczyniają się do poprawy jakości życia w miastach i utrzymania bioróżnorodności – są siedliskami wielu gatunków roślin i zwierząt. Zieleń w miastach jest elementem kompozycji urbanistycznej – wpływa na charakter i wygląd ulic i placów, kształtuje i porządkuje wnętrza miasta⁴¹.

Ważnym elementem architektury każdego miasta są tereny zieleni miejskiej. Parki wpływają na mikroklimat miasta i pełnią istotną rolę w życiu każdego

³⁸ A. Bach, M. Frazik-Adamczyk, *Charakterystyka zagrożeń zieleni miejskiej ze szczególnym uwzględnieniem zieleni w ciągach komunikacyjnych*, AR, Kraków, 2006, s. 3.

³⁹ P. Wolski, *op. cit.*, s. 6.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 8.

⁴¹ <http://pl.wikipedia.org>, *Zieleń miejska*.

mieszkańca. Zmieniają wygląd otoczenia murowanego, przez co pełnią funkcję estetyczną. Są elementem kompozycji urbanistycznej. Nieruchomości otoczone dużą ilością zieleni miejskiej, w tym parkami, zyskują na wartości i stają się atrakcyjniejsze dla potencjalnych nabywców. Parki pełnią istotną rolę w życiu mieszkańców miast, gdyż są ściśle związane z zamieszkaniem, pracą i wypoczynkiem. Parki to lepsza jakość życia w mieście, a dodatkowo ozdoba i wizytówka miast.

PIŚMIENNICTWO

- Bach A., Frazik-Adamczyk M., 2006. *Charakterystyka zagrożeń zieleni miejskiej ze szczególnym uwzględnieniem zieleni w ciągach komunikacyjnych*, AR, Kraków.
- Bierwiazzonek K., Lewicka B., Nawrocki T., 2012. *Rynki, malle i cmentarze. Przestrzeń publiczna miast śląskich w ujęciu socjologicznym*, Zakł. Wyd. Nomos, Kraków.
- Borys M., 2008. *Gospodarka i polityka przestrzenna*, Skrypt dla studentów, Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna, Warszawa.
- Chmielewski T. (red.), 2008. *Struktura i funkcjonowanie systemów krajobrazowych: meta-analizy, modele, teorie i ich zastosowania*, t. 21, Wyd. Print 6, Lublin.
- Czekaj K., Wódz J., 1991. *Miasto – ekologia społeczna – patologia społeczna*, Prace Nauk. UŚ, Katowice.
- Gorzela G., Kozak M., Płoszaj A., Smętkowski M., 2006. *Charakterystyka polskich województw 1999–2004*, Warszawa.
- Jedlecki P., 2010. *Kandydat PO: Marszałku oddaj WPKiW Katowicom*, Gazeta.pl, Katowice, 19.09.
- Kistowski M. (red.), 2004. *Studia ekologiczno-krajobrazowe w programowaniu rozwoju zrównoważonego. Przegląd polskich doświadczeń u progu integracji z Unią Europejską*, Uniw. Gdański, Gdańsk.
- Kowalewska A., 2011. *Przestrzeń publiczna – wspólne dobro mieszkańców*, www.zielonewiadomosci.pl, 20.11.
- Lorens P., Martyniuk-Pęczak J. (red.), 2010. *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Wyd. Urbanista, Gdańsk.
- Popławska-Mszyca J. (red.), 2007. *Rozwój lokalny i regionalny w perspektywie socjologicznej*, Śląskie Wyd. Nauk. Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych im. Ks. Emila Szramka, Tychy.
- Ropela R., Grzesiak Ł., Łopatka P., 2009. *Zieleń – zapomniany wymiar gospodarki przestrzennej?*, ABRYŚ Sp. z o.o., Wyd. Komunalne, Przegląd Komunalny.
- Twardoszka R., Jezioro P. (red.), 2008. *Zagadnienia geografii fizycznej*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Prace Geograficzne, z. 120, Kraków.
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
- Wallis A., 1990. *Socjologia przestrzeni*, Niezależna Ofic. Wyd., Warszawa.
- Wolski P., *Współczesny miejski park w Europie*, www.slaskie.pl.
- Wódz J. (red.), 1990. *Problemy świadomości ekologicznej*, Śląski Inst. Nauk., Katowice.
- <http://www.zzm.katowice.pl>
- <http://pl.wikipedia.org>
- <http://www.slaskie.pl>
- <http://slask.naszestrony.pl>
- <http://www.zaradcy.com.pl>

<http://www2.wpkiw.com.pl>
<http://www.wpkiw.republika.pl>
<http://nm.dz.com.pl>
<http://www.skyscrapercity.com>
<http://katowice.gazeta.pl>

URBAN GREEN AREAS AS MULTIFUNCTIONAL PUBLIC SPACE ON THE EXAMPLE OF SILESIAN PARK

Abstract. City is a public space, inhabited by increasing number of people. Before, while number of inhabitants increased, city area became more industrialised and now those areas undergo recultivation. Modern society is becoming more aware of the benefits of green spaces in cities. As a result of this public space is undergoing constant transformations consisting in improving the quality of life of the society. In this work “Park Śląski” will be analysed in terms of multifunctional and changing public space.

Key words: urban green area, public space, city, park, revitalisation